

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ І ПРАВА
КАФЕДРА ГАЛУЗЕВОГО ПРАВА**

**ПОНЯТТЯ, ОСНОВНІ ВИДИ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
ЗА ВЧИНЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ ДІЙ**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконав: студент 2 курсу 13-282 Мз групи
Спеціальності 081 Право
Освітньо-професійної програми
«Право»

Періг Ігор Ярославович
Керівник: д.ю.н., професор Саїнчин О.С.
Рецензенти: к.і.н., доцент Капарулін Ю.В.

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Корупція як соціально-правове явище.....	6
1.1. Поняття та ознаки корупційних діянь.....	6
1.2. Склад корупційних дій.....	15
РОЗДІЛ 2. Адміністративно-правові заходи боротьби з корупційними діями.....	24
2.1.Адміністративно-правові напрями боротьби з корупцією.....	24
2.2. Адміністративно-правові заходи примусу щодо корупційних дій.....	34
ВИСНОВКИ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	51

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Важливе місце в розвитку українського суспільства займають правові реформи, впровадження яких набуло вирішального значення через зміни в економічному, соціальному та політичному житті. Окрім інших основних галузей права, реформується також адміністративне право.

Одним з основних завдань, що вирішуються в системі реформування адміністративного права, є відносини між громадянином і державою, оскільки головне місце в цьому типі правовідносин належить органам влади. Тому існує нагальна необхідність вирішення проблеми усунення проявів недобросовісного ставлення чиновників різних рівнів при виконанні своїх службових обов'язків та запобігання проявам їх корупції.

Актуальність теми дослідження базується на недавньому загостренні проблеми корупції в Україні, що підсилює різноманітність її проявів на сучасному етапі становлення та розвитку економічної та політичної системи України та її вплив на економіку держави та соціальну сферу. з цим незаконним явищем та його наслідками. Це стало одним із головних завдань новообраного Президента України та його уряду.

Корупція є однією з найактуальніших соціальних проблем сучасності, і її вирішення є надзвичайно важливим. Можна стверджувати, що корупція як асоціальне явище впливає на темпи економічного розвитку держави, уряду та суспільства в цілому. Те, що здавалося неможливим кілька років тому, стало реальністю останніх років і негативно впливає на всі аспекти українського життя. Корупція - складне антигромадське явище. Протягом багатьох століть він «супроводжував» економічний та культурний розвиток усіх країн. Масштаби та наслідки корупційних процесів у всіх країнах світу вимагають від відповідальних державних та

міжнародних установ та організацій постійного та поглибленого аналізу їх причин з метою нейтралізації та розробки заходів щодо їх подолання.

Неадекватна науково-теоретична розробка термінів «корупція», «корупційний закон», «корупційне правопорушення», важливість визначення корупційних діянь як адміністративних правопорушень та їх диференціація від офіційних злочинів, проблеми адміністративно-правового регулювання боротьби з корупцією в Україні.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у з'ясуванні поняття корупції як соціально-правового явища, її особливостей, причин та видів та відповідальності за вчинення корупційних дій.

Для досягнення цієї мети в процесі роботи над вирішувались наступні завдання:

- 1) визначити поняття «корупція», «корупційне діяння» та «корупційне правопорушення»;
- 2) проаналізувати корупційні правопорушення, їх склад;
- 3) визначити основні напрями та методи боротьби з корупцією;
- 4) розкрити специфіку адміністративно-правових заходів боротьби з корупцією.

Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини в сфері боротьби з корупцією як правове явище,

Предметом дослідження є поняття, основні види та відповідальність за вчинення корупційних дій.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дана робота є продовженням наукових досліджень поняття, основних видів та відповідальності за вчинення корупційних дій.

Практичне значення полягає в тому, що в роботі сформульовані висновки, пропозиції та рекомендації можуть бути використані в подальшому дослідженні даної теми, а окремі положення та висновки

роботи – в процесі підготовки і проведення практичних занять з курсу «Адміністративне процес», «Адміністративне судочинство».

Апробація результатів дослідження. Основні положення дослідження були представлені на I-му дискусійному форумі «Право в Україні та ЄС: співвідношення, відмінності та перспективи», організованому ГО УКРАЇНСЬКО-СЛОВАЦЬКИЙ ЦЕНТР ПАРТНЕРСТВА (27 грудня 2020 р., м. Херсон).

Структура роботи обумовлена її метою, завданнями та предметом дослідження й складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

КОРУПЦІЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЯВИЩЕ

1.2. Поняття та ознаки корупційних діянь

З часу проголошення Україною незалежності поняття "корупція" поширилося в національній юридичній літературі, у виступах політиків та лідерів. Аналіз законодавства, наукової літератури та довідкової літератури дозволяє нам визначити, що поняття «корупція» виникло в давнину і загалом розумілося як підкуп.

Термін «корупція» походить від поєднання латинських слів «corruptio» - кілька учасників однієї зі сторін зобов'язальних відносин з одного предмета та «ruptio» - зламати, пошкодити, нашкодити, розірвати. В результаті утворився самостійний юридичний термін - «corruptio», який включав діяльність кількох (принаймні двох) людей, метою якого є «пошкодження» нормального ходу процедури або процесу управління, «шкода» справам суспільства [8].

З огляду на визначення терміну «корупція» в радянські часи, слід зазначити, що термін «корупція», як уже зазначалося, загалом заперечується радянською правовою думкою. Тому, термін «корупція» був введений лише наприкінці 1980-х. Натомість використовувались терміни «підкуп», «зловживання службовим становищем», «звільнення» тощо.

Після офіційного введення термін «корупція» швидко набув популярності, що призвело до його широкого використання вченими, політиками та пересічними громадянами. Однак автори використовують різне значення цього поняття. Водночас корупція означала будь-яке зловживання владою особою, яка має владу.

Дійсно, як соціальне явище корупція – це зловживання владою або службовими (службовими) повноваженнями та пов'язані з цим можливості

отримати матеріальні чи інші блага, привілеї та інші переваги від особи, наділеної владою, працівника чи іншої особи.

Думка М.І. Мельника про те, що соціальна природа корупції визначається тим, що вона є правовим явищем, вважається правильною, оскільки корупція, як і будь-який інший злочин, є продуктом соціальної діяльності людини, результатом функціонування суспільства [16].

З точки зору юридичного значення, корупція в юридичному розумінні розглядається як складне комплексне поняття, яке охоплює цілий ряд взаємопов'язаних кримінальних правопорушень, як кримінальних, так і адміністративних та дисциплінарних. Такої думки дотримується більшість дослідників, які вивчають корупцію. Слід зазначити, що проблема визначення поняття «корупція» набула яскраво вираженого політичного характеру з моменту проголошення Україною незалежності і до прийняття українського Закону України «Про боротьбу з корупцією» (втратив чинність) [57]. Відсутність на той момент юридичного визначення поняття «корупція» дозволило багатьом політикам та чиновникам стверджувати, що неефективність боротьби з корупцією в державі залежить від відсутності юридичного визначення.

В 2009 р. було прийнято Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції» (втратив чинність) в якому було визначено наступне поняття корупції «корупція – використання особою наданих їй службових повноважень та пов'язаних з цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди такій особі або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних з цим можливостей» [67].

Термін «корупція» зазвичай використовується для опису дій чиновників, як політиків, так і державних службовців, які нечесно,

незаконно збагачують або сприяють збагаченню інших. отримувати від цього певну особисту (матеріальну чи нематеріальну) вигоду.

Незважаючи на те, що у національній юридичній літературі існує багато визначень корупції, не існує жодного системного визначення, яке охоплює явище корупції в повній мірі.

Складність у визначенні терміна корупція пов'язана головним чином з тим, що різні правові системи (а іноді і в різних країнах однієї і тієї ж правової системи) мають свої власні визначення цього поняття та спектр дій, визнаних корупційними. Як зазначав Л. Холмс, у світі не існує чітко визначеного кола дій для всіх правових систем, які вважаються корумпованими («концепція адекватності») [50].

Якщо ми розглядаємо корупцію як правове явище, то вважаємо за доцільне визначити це поняття у вітчизняній та зарубіжній юридичній літературі.

У сучасному словнику юридичної енциклопедії корупція визначається як «зловживання службових осіб владою з метою особистої наживи» [68].

У своїх працях М.Ю. Тихомиров пропонує розглядати корупцію «як політичну або державну адміністративну злочинну діяльність, при цьому чиновники використовують права та повноваження, надані їм в особистих інтересах» [23].

На думку автора, найбільш типовими проявами корупції є такі дії:

- підкуп державних службовців та громадських та політичних діячів;
- підкуп за законне або незаконне надання послуг або пільг;
- протекціонізм – сприяння працівникам на основі спорідненості, спільноти, особистої відданості та дружби [23].

Професор Н.В. Кузнецова пропонує розглядати корупцію не лише як правове, а й як соціальне, економічне та моральне явище, що впливає на

нормальне функціонування морально-правових відносин у суспільстві та державі [35].

Цей підхід вважається найбільш успішним, оскільки корупцію не можна розглядати лише з юридичної точки зору, оскільки неможливо повністю визначити природу терміна, якщо ігнорувати інші аспекти корупції, що робить її соціальним, політичним та економічним явищем.

В своїх працях М.І. Мельник визначає дещо подібне визначення корупції «корупція – це багатогранне соціально-економічне, політичне, правове та моральне явище, яке складається з цілої низки протиправних та неетичних актів. Корупція – це менш юридична, ніж соціальна та економічна проблема. Як юридична категорія корупція – це колективне правове поняття, яке охоплює цілий ряд взаємопов'язаних злочинів» [18].

Іноді корупція зводиться до просто соціально небезпечного акту. Зокрема, С.І. Ожегов визначає корупцію як підкуп, корупціонерів, політиків [31].

На наш погляд, визначення корупції, запропоноване О.В. Терещуком, вважається найбільш вдалим, адже під корупцією автор розуміє «діяльність осіб, уповноважених на виконання державних функцій, які несуть відповідальність за незаконне використання покладених на нього повноважень або службового становища та пов'язані з цим можливості незаконного отримання матеріальних благ та послуг. Вигоди та переваги матеріального або нематеріального характеру та підкуп цих осіб фізичними та юридичними особами» [53].

На нашу думку, це визначення найбільш повно розкриває природу корупції, оскільки воно не обмежується незаконними діями осіб, уповноважених виконувати державні функції, або осіб, що мають рівний статус для особистої вигоди або збагачення третіх осіб, а також іншою небезпечною стороною. Отже, корупція – це надання матеріальних або нематеріальних активів цим особам, фізичним або юридичним особам.

З огляду на вищевикладене визначення корупції, ми можемо зробити висновок, що корупційні дії можуть вчинятися двома способами:

1) певні вигоди (матеріальні та нематеріальні) призначені для отримання особами, уповноваженими виконувати державні функції, або особами, які за них відповідають;

2) це підкуп цих осіб, фізичних та юридичних осіб.

Однак слід зазначити, що підкуп осіб, уповноважених виконувати державні завдання, або осіб, що мають рівний статус, не може здійснюватися юридичними особами. На практиці конкретну юридичну особу завжди представляє фізична особа - працівник юридичної особи або інші особи, належним чином уповноважені керівництвом юридичної особи. Тому ми вважаємо корисним говорити про підкуп осіб, уповноважених виконувати державні завдання, або про осіб, які прирівняні до них уповноваженими представниками юридичних осіб.

Саурі Поуп визначає корупцію як «спосіб дії урядовців, політичних та державних службовців, при якому вони нечесно та незаконно збагачують себе або своїх прихильників, зловживаючи довіреною їм владою» [51].

На наш погляд, слід також зазначити, що деякі іноземні експерти, які борються з корупцією, розглядають це як нечесність у процесі прийняття рішень, і винагорода може бути надана, фактично надана або обіцяна як основна ознака корупції.

Отже, корупція не завжди проявляється однаково і не завжди має однакові наслідки та однакову мотивацію. Але де б і коли вона не проявлялась, корупція завжди шкодить нормальному функціонуванню суспільства, оскільки важливі рішення приймаються на основі прихованих мотивів, не враховуючи інтересів громадськості.

Розглядаючи визначення поняття «корупція», було б доречним розглянути значення, у якому це поняття використовується в міжнародному праві.

Перша спроба визначити юридичний характер терміна «корупція» на міжнародному рівні закріплена в практичних антикорупційних заходах, розроблених Економічна і Соціальна Рада ООН. Восьмий конгрес Організації Об'єднаних Націй з питань запобігання злочинності та поводження зі злочинцями в Гавані прийняв Резолюцію «Попередження злочинності та кримінальне правосуддя у контексті розвитку: реалізації та перспективи міжнародного співробітництва. Практичні заходи боротьби з корупцією» від 27 серпня по 7 вересня 1990 року [69].

У главі I «Кримінальне право» справедливо зазначалося, що термін «корупція» має більш загальний характер і не є точним юридичним терміном. «Найбільш очевидним проявом корупції є підкуп особи». Водночас було встановлено, що інші дії, які не підпадають під поняття хабарництва, можуть бути проявами корупції. Виходячи із більш широкого змісту практичних антикорупційних заходів, можна зробити висновок, що корупційні дії також можна визнати «розкраданням, розтратою та розтратою державного майна для приватного користування», «зловживанням службовим становищем для отримання певних послуг, тобто будь-яких» запланованих, очікуваних необхідні або успішні вигоди внаслідок неналежного використання офіційного статусу та конфлікту інтересів – суперечність між службовими обов'язками та особистими інтересами» [69]

Американська конвенція проти корупції, яка була прийнята на третьому пленарному засіданні 29 березня 1996 року, точніше відрізняється від попереднього документа [61]. Зокрема, стаття 6 цієї Конвенції передбачає, що корупційні дії:

«(А) спроба отримати або отримати, прямо чи опосередковано, від урядовця чи посадовця будь-яку грошову позицію чи іншу вигоду, таку як подарунок, послугу, обіцянку чи вигоду собі чи іншій особі; або організації в обмін на дії чи бездіяльність при виконанні своїх публічних функцій;

(b) прямо або опосередковано пропонуючи або надаючи в обмін державному службовцю або особі, яка виконує державні функції, будь-який предмет грошової вартості або іншу вигоду, таку як подарунок, послугу, обіцянку чи вигоду собі чи іншій особі чи організації за дії чи бездіяльність при виконанні своїх публічних функцій;

(c) будь-які дії чи бездіяльність у виконанні своїх службових обов'язків урядовцем чи державним службовцем з метою незаконної вигоди для себе чи будь-якої іншої сторони;

г) шахрайське використання або приховування майна, отриманого в результаті вчинення будь-якого з дій, зазначених у цій статті;

д) участь як головний виконавець, співучасник, співучасник, співучасник або співучасник відповідно до комісії або іншим чином у комісії або спробі здійснити, а також у сприянні або змові для вчинення будь-якого з дій, зазначених у цих статтях» [61]

Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) у Розділі 2 – «Заходи на національному рівні» визначили заходи, які має вжити кожна держава та які є необхідними для встановлення відповідальності за певні дії, визнані корупційними вищезазначеною Конвенцією.

Отже, корупційні дії включають:

- підкуп національних посадових осіб, який складається з особи, яка обіцяє, пропонує чи дає, прямо чи опосередковано, службовій особі у своїй країні неправомірну вигоду для себе чи для будь-якої іншої особи, з метою заохочення їх до виконання або невиконання повноважень;

- одержання хабара національними посадовими особами, що виявляється у таких діях: вимагання, пряме або непряме отримання незаконного виконання для себе чи будь-якої іншої особи, або прийняття пропозиції або обіцянки такого виконання для виконання чи не надання повноважень;

ця конвенція також згадує підкуп різних державних службовців, зокрема підкуп членів національних публічних (законодавчих) зборів, підкуп іноземних державних службовців та підкуп членів іноземних державних (законодавчих) зборів. У той же час розрізняють давання та отримання хабара залежно від сфери суспільного життя. Таким чином, вищезазначені дії можна простежити до підкупу у державному секторі. Ті, що зазначені у ст. 7 та ст. 8, дача та одержання хабару у приватному секторі суспільного життя [62]. Конвенція також наголошує на необхідності встановлення відповідальності за підкуп посадових осіб міжнародних організацій та підкуп членів міжнародних парламентських (законодавчих) асамблей, підкуп суддів та посадових осіб міжнародних судів [62].

Крім того, конвенція передбачає відповідальність за дії, пов'язані з корупцією, такі як наприклад:

1) відмивання доходів, отриманих злочинами, пов'язаними з корупцією;

2) фінансові злочини: видача або використання рахунку чи іншого бухгалтерського документа або запису, що містить недостовірну або неповну інформацію; незаконна реєстрація платежу [62].

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією Ради Європи, як правило, визначає корупцію як підкуп і передбачає встановлення кримінальної відповідальності за вищезазначені дії. Тим не менше, ми вважаємо, що було б доцільно встановити відповідальність за ці дії в національному законодавстві. Наприклад, якщо працівник міжнародної організації вчиняє хабар, він не може бути притягнутий до відповідальності, оскільки така особа не підпадає під визначення посадової особи, передбачене чинним Кримінальним кодексом України.

Іншим міжнародно-правовим документом, що визначає корупцію, є Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 174), в якій термін

«корупція» стосується прямих або непрямих вимог, пропозицій, підкупу чи інших засобів. будь-яке інше незаконне виконання чи можливість його отримання, що суперечить належному виконанню зобов'язання особи, яка отримує хабар, незаконному виконанню або можливості отримати таку вигоду, або поведінці цієї особи [63].

Кримінальний кодекс України передбачає відповідальність за дії посадових осіб, які можна визнати корупційними, у тому числі визначених в українському законодавстві про боротьбу з корупцією, зокрема, ст. 368 КК України «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою» визначає корупційними наступні дії «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання службовою особою неправомірної вигоди, а так само прохання надати таку вигоду для себе чи третьої особи за вчинення чи не вчинення такою службовою особою в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища» [70].

Беручи до уваги ці визначення корупції, ми можемо зробити висновок, що міжнародне право класифікує певні дії як корупційні злочини, що визнаються як кримінальні злочини за національним законодавством – зокрема, такі злочини, як шахрайство та хабарництво.

На наш погляд, таке визначення корупції не повністю розкриває корупцію як негативне соціальне явище, оскільки враховується лише кримінальний аспект цього явища, а інші його прояви опускаються. Тому для приведення національного законодавства у відповідність до міжнародного права необхідно чітко визначити поняття корупції та характер відповідальності осіб, визнаних винними у скоєнні певних корупційних дій.

1.2. Склад корупційних дій

Як зазначалося раніше, корупцію можна розглядати як соціальну, філософську чи моральну категорію. Однак корупція визначена в у Законі України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. № 1700-VII як правовий інститут, в якому вона розглядається не як внутрішнє явище суспільства чи держави, а як діяльність певних людей, що має правові наслідки – «корупція – використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей» [71].

У науковій літературі, що займається вивченням корупції та боротьбою з нею, основна увага приділяється розкриттю корупції як колективної концепції, що включає дії, що підпадають під адміністративну, дисциплінарну, кримінальну, цивільно-правову відповідальність, та дії, що мають більш широке визначення згідно із законом.

Отже, не можна суперечити думці професора Н.В. Кузнецової про те, що в деяких випадках навіть термін злочин вживається окремо від терміна «корупція», що призводить до висновку – корупція не може проявлятися в певних злочинах [35].

В Законі України «Про запобігання корупції» передбачає, що особи, винні у вчиненні корупційних дій, передбачених статтями притягуються до адміністративної відповідальності.

Відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення «адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність» [55].

Отже, виходячи з визначення адміністративного правопорушення та того факту, що Закон України «Про запобігання корупції» прямо передбачав лише адміністративну відповідальність за корупційні правопорушення, можна зробити висновок, що корупційне правопорушення, пов'язане із зазначеним вище законом, вважається адміністративним правопорушенням.

Водночас у статті 7 Закону України «Про запобігання корупції» законодавчий орган зазначив, що особа підлягає адміністративній відповідальності за вчинення корупційних діянь, якщо такі дії не становлять кримінального правопорушення [55].

З цього ми можемо зробити висновок, що корупційні діяння, перелічені в вищезазначеного Закону, можуть бути адміністративними правопорушеннями, а також кримінальними правопорушеннями.

Корупційне діяння – це адміністративне правопорушення, яке має свої складові, що в сукупності складають склад правопорушення.

Склад адміністративного правопорушення в юридичній теорії означає низку юридичних об'єктивних та суб'єктивних ознак, що характеризують діяння як адміністративне правопорушення (проступок). Або, як визначив професор Л.В. Коваль у першому українському підручнику з адміністративного права, склад адміністративного правопорушення - це сукупність ознак, з яких складається діяння [8].

До складу корупційного злочину входять: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт корупційного злочину та суб'єктивна сторона корупційного злочину.

Перший елемент корупційного правопорушення, як і будь-якого іншого адміністративного правопорушення, є предмет корупційного правопорушення.

Відповідно до статті 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення «адміністративне правопорушення – це протиправна провина (умисна чи необережна), дія чи бездіяльність, що заважає громадському порядку, майну, правам і свободам управління громадянами і за які Закон, що передбачає адміністративну відповідальність» [55]. Однак, згідно з визнаною теорією адміністративного права, предметом злочину є суспільні відносини, на які спрямоване незаконне втручання.

Якщо ми проаналізуємо положення Закону України «Про запобігання корупції», то прийдемо до висновку, що однією з постійних особливостей будь-якого корупційного діяння є те, що особа, яка вчинила таке правопорушення, уповноважена виконувати державні функції, тобто така особа має адміністративні повноваження.

Оскільки корупційні правопорушення як адміністративні правопорушення не включені до Кодексу України про адміністративні правопорушення, на перший погляд видається важким визначити суб'єкт таких злочинів.

По-перше, ті, хто вчиняє корупційні злочини, мають право діяти від імені держави або конкретних органів (місцевого самоврядування) і представляють суспільні, а не особисті інтереси, тобто відносини, що беруть участь у злочині, є публічними.

Як справедливо зауважив М.І. Мельник, корупційні відносини виникають у зв'язку із стратою (реалізацією) особи, офіційно наділеної владою або службовою владою, владною (службовою) владою [41].

По-друге, корупційні діяння, незалежно від їх прояву, полягають у незаконному використанні даної влади за певну матеріальну або нематеріальну винагороду особі чи її родичам, тобто існує певна домовленість про «продаж» влади.

Ми погоджуємося з думкою Н.О. Лопашенка про те, що корупційні злочини – це :

«1) завжди домовленість між державним службовцем та зацікавленою особою відповідні дії посадової особи;

2) угода, яка завжди є взаємовигідною;

3) угода, яка завжди суперечить чинному законодавству» [47].

Отже, враховуючи вищезначене, ми приходимо до висновку, що корупційні злочини – це не що інше, як торгівля владою, якою наділена посадова особа. Така «торгівля» завжди завдає шкоди інтересам суб'єкта, який наділив людину владою – державі. Тобто предметом незаконного втручання є соціальні відносини, що існують між державою та особою, уповноваженою управляти державою на основі цих повноважень.

Істотним елементом предмета злочину є об'єктивна сторона злочину. Об'єктивна сторона правопорушення містить ознаки діяльності чи бездіяльності, що призвели до соціально небезпечного результату, який настає внаслідок вчинення дії, причинного зв'язку між діянням та його результатом. Необов'язкові елементи також можуть включати інформацію про місце, час, засоби та вид правопорушення.

Закон України «Про запобігання корупції» визначає, що корупційне правопорушення – це «діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність» [71].

Відповідно до закону суб'єктами кримінального правопорушення є:

«1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

а) Президент України, Голова Верховної Ради України, його Перший заступник та заступник, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри України, міністри, інші керівники центральних органів виконавчої влади, які не

входять до складу Кабінету Міністрів України, та їх заступники, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор, Голова Національного банку України, його перший заступник та заступник, Голова та інші члени Рахункової палати, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Уповноважений із захисту державної мови, Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

б) народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови;

в) державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування;

г) військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби, курсантів вищих військових навчальних закладів, курсантів вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки;

г) судді, судді Конституційного Суду України, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої ради правосуддя, посадові особи секретаріату Вищої ради правосуддя, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, посадові особи секретаріату цієї Комісії, посадові особи Державної судової адміністрації України, присяжні (під час виконання ними обов'язків у суді);

д) особи рядового і начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, податкової міліції, особи начальницького складу органів та підрозділів цивільного захисту,

Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України;

е) посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, і центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику;

є) Голова, заступник Голови Національного агентства з питань запобігання корупції;

ж) члени Центральної виборчої комісії;

з) поліцейські;

и) посадові та службові особи інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим;

і) члени державних колегіальних органів;

ї) Керівник Офісу Президента України, його Перший заступник та заступники, уповноважені, прес-секретар Президента України;

й) Секретар Ради національної безпеки і оборони України, його помічники, радники, помічники, радники Президента України (крім осіб, посади яких належать до патронатної служби та які обіймають їх на громадських засадах);

2) особи, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування:

а) посадові особи юридичних осіб публічного права, які не зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті, члени Ради Національного банку України (крім Голови Національного банку України), особи, які входять до складу наглядової ради державного банку, державного підприємства або державної організації, що має на

меті одержання прибутку, господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі;

б) особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги (аудитори, нотаріуси, приватні виконавці, оцінювачі, а також експерти, арбітражні керуючі, незалежні посередники, члени трудового арбітражу, третейські судді під час виконання ними цих функцій, інші особи, визначені законом);

в) представники громадських об'єднань, наукових установ, навчальних закладів, експертів відповідної кваліфікації, інші особи, які входять до складу конкурсних та дисциплінарних комісій, утворених відповідно до Закону України «Про державну службу», Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», інших законів (крім іноземців-нерезидентів, які входять до складу таких комісій), Громадської ради доброчесності, утвореної відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», і при цьому не є особами, зазначеними у пункті 1, підпункті "а" пункту 2 частини першої цієї статті;

3) особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також інші особи, які не є службовими особами та які виконують роботу або надають послуги відповідно до договору з підприємством, установою, організацією, - у випадках, передбачених цим Законом;

4) кандидати на пост Президента України та кандидати у народні депутати України, зареєстровані в порядку, встановленому законом» [71].

Під діяльністю осіб, уповноважених виконувати державні функції, слід розуміти діяльність вказаних осіб, яка здійснюється в межах їх повноважень та практичного виконання завдань та владних функцій. В т.ч. до них відноситься виконання конкретних обов'язків, які вони повинні посадова особа виконувати згідно із законом та іншими нормативними актами, та права, надані їм для повноцінного та ефективного виконання своїх обов'язків. Будь-яке незаконне використання таких повноважень цими особами буде вважатися перевищенням їх повноважень та інших офіційних прав, а також будь-яким іншим навмисним зловживанням такими повноваженнями та умисним невиконанням своїх обов'язків. [38]

З цього можна зробити висновок, що корупційні злочини об'єктивно вчиняються дією (наприклад, отримують винагороду в обмін на певні привілеї фізичної або юридичної особи) або бездіяльністю (наприклад, ненадання юридичним чи фізичним особам інформації, що передбачена законом, не повідомлення про вчинення корупційного акту тощо).

Що стосується інших складових об'єктивної сторони, таких як шкідливі наслідки та місце злочину, слід зазначити, що вони не включені до положень конкретних положень Закону України «Про запобігання корупції» та не мають відношення до кваліфікації корупційних правопорушень.

У той же час деякі норми чинного Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачають наявність певної шкоди від вчиненого адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупційними діями. Наприклад, стаття 184-1 «Неправомірне використання державного майна» містить наступне положення: «використання посадовою особою в особистих чи інших неслужбових цілях державних коштів, наданих їй у службове користування приміщень, засобів транспорту чи зв'язку, техніки або іншого державного майна, якщо це завдало державі шкоди на суму, що не перевищує п'яти

неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, тягне за собою накладення штрафу від двох з половиною до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян» [55].

Крім того, об'єктивна сторона корупційні правопорушення може характеризуватися такою ознакою, як спосіб їх вчинення (наприклад, надання позики через використання послуг, які не передбачені чинним законодавством).

РОЗДІЛ 2

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАХОДИ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЙНИМИ ДІЯМИ

2.1. Адміністративно-правові напрями боротьби з корупцією

Визначаючи основні напрями боротьби з корупцією на сучасному етапі розвитку держави та суспільства, слід враховувати, що корупція є наслідком, а не причиною проблем у реформуванні держави.

Пошук найбільш ефективних шляхів їх подолання повинен ґрунтуватися на вдосконаленні державного законодавства та державного регулювання економічного життя суспільства. Боротьба з корупцією повинна бути постійною. Основні зусилля повинні бути спрямовані на запобігання корупції та врахування сучасних вимог та прогнозів на найближче майбутнє з метою усунення причин та умов корупції в Україні, а не переслідування окремих корупціонерів. Успішна боротьба з корупцією в цих умовах неможлива без посилення репресивних заходів, пов'язаних із встановленням кримінальної відповідальності за корупцію, без активізації роботи правоохоронних органів щодо своєчасного виявлення та покарання за порушення.

Однак перед тим, як ми розглядаємо антикорупційні заходи, ми вважаємо, що нам потрібно поглянути на термінологічний аспект поняття «анти корупція». На жаль, сьогодні серед науковців, які вивчають корупцію, немає єдиної думки щодо визначення відповідної термінології антикорупційної діяльності.

Зокрема, як зауважує М.І. Мельник «анти корупція» часто не включає превентивні заходи протидії корупції. Автор також відкидає всі інші термінологічні концепції антикорупційної діяльності, стверджуючи, що поняття «боротьба з корупцією» є найточнішою у порівнянні з іншими

термінами [42]. На підтвердження своєї думки автор подає етимологічне визначення термінів «боротьба» та «протидія» зі словника української мови. Аналізуючи вищезазначену думку, слід погодитись, що знищення корупції як явища неможливе на даному етапі розвитку українського суспільства та держави.

З огляду на чинне законодавство України, слід зазначити, що всі нормативні акти використовують поняття антикорупції. І, на наш погляд, це правильно, оскільки будь-яка діяльність, спрямована на подолання негативного явища, повинна бути спрямована на усунення такого явища, а не на зменшення його проявів. Крім того, діяльність проти певного прояву корупції завжди спрямована на усунення прояву корупції або на етапі її запобігання або припинення, а переслідування корупції загалом перешкоджає вчиненню інших актів корупції до їх появи.

Тому вважається доцільним говорити про боротьбу з корупцією, а не про контрзаходи щодо корупції.

Як і в будь-якій іншій діяльності, боротьба з корупцією забезпечується відповідним методом. У юридичній теорії загальноприйнятим розумінням методу є наступне «метод означає сукупність прийомів і засобів (заходів), за допомогою яких досягаються певні цілі, тобто метод є способом впливу суб'єкта контролю на поведінку об'єкта, що контролюється».

В академічній літературі є два протилежні погляди на використання того чи іншого методу боротьби з корупцією.

Прихильники першої позиції стверджують, що боротьба з корупцією необхідна, насамперед, шляхом здійснення економічних та соціальних реформ, тобто для створення умов, за яких потенційні корупціонери не будуть вчиняти дії, оскільки вони більше зацікавлені в вчиняти правомірні дії, ніж корупційні правопорушення, оскільки обсяг вигод, який вони можуть отримати, набагато менший, ніж той, який вони отримують від держави за виконання покладених на них завдань.

Наприклад, В.М. Гаращук пропонує боротися з корупцією шляхом усунення основних умов, що призводять до корупції, адже основними умовами є корупції низький рівень життя державних службовців та осіб, уповноважених виконувати державні функції [45].

На думку О. Пашавер успішна боротьба з системною корупцією в Україні передбачає спочатку втілення основних економічних та політичних заходів цієї боротьби, а потім використання всього арсеналу технічних засобів для боротьби з корупцією. Зворотний порядок є не лише неефективним, але й соціально та політично небезпечним [48].

Однак автор зазначає, що обмеження функцій державного механізму та контроль суспільства за її розвитком є «двома основними вимогами до зменшення ролі корупції як системи. У цьому випадку третьою основною вимогою, на думку автора, є зростання національного добробуту і, як результат, ріст і гідний рівень доходів державних службовців [49].

Тобто з трьох умов зменшення корупції в Україні дві можуть бути реалізовані шляхом введення антикорупційних адміністративних заходів.

Слід зазначити, що ідею необхідності боротьби з корупцією шляхом проведення різних реформ, у тому числі економічних, підтримують не лише національні експерти, а й зарубіжні вчені, експерти, політологи та соціологи.

Стратегічним напрямком подолання корупції є «очищення зверху вниз» - позбавлення державної служби від корумпованих кадрів. Для вирішення цього завдання слід застосовувати наступні принципи: принцип прозорості та принцип «лідера».

Принцип прозорості передбачає зробити діяльність посадових осіб абсолютно прозорою.

Принцип «лідера» передбачає ліквідацію корупції, особливо на вищому рівні – рівні лідера (зокрема, голови держави, керівника організації, лідера політичної партії тощо). В іншому випадку «поганий

приклад» керівника організації ставить під сумнів загальний успіх у боротьбі з корупцією [66].

Слід зауважити, що економічні (стимулюючі) антикорупційні методи обмежені усуненням передумов для корупції шляхом здійснення економічних та соціальних реформ та відсунення адміністративного методу подолання корупції на другий план. Дійсно, найефективнішим способом боротьби з корупцією є усунення умов та причин, що сприяють її створенню та процвітанню. Найважливіші з них – економічні причини існування корупції, які неможливо швидко та ефективно усунути. Для цього потрібні серйозні економічні, політичні та інші реформи, що вимагають багато часу та коштів. Водночас це не виключає можливості використання адміністративних методів, які не приносять значних витрат у боротьбі з корупцією.

В Україні склалася ситуація, коли необхідно зупинити подальше поширення корупції, оскільки рівень враження від державного корупційного апарату загрожує існуванню демократичної системи в державі. Отже, застосовуючи метод управління в його розумінні як метод управління, можна зупинити зростання корупції.

На відміну від економічного методу, адміністративний метод повинен реалізовуватися за допомогою адміністративних (примусових) заходів, які часто є обмежувальними та репресивними, і їх застосування не вимагає значних витрат часу та коштів.

Саме тому, що адміністративний метод боротьби з корупцією знаходить своє практичне втілення за допомогою конкретних адміністративно-правових заходів, можна стверджувати, що останні виражають волю держави до примусу.

Пропонується розуміти адміністративні заходи щодо боротьби з корупцією, що регулюються законодавством, як взаємопов'язані заходи компетентних державних органів та їх посадових осіб, за допомогою яких забезпечується боротьба з корупцією та які мають адміністративний

характер. З огляду на це питання, слід зазначити, що згадана концепція антикорупційних адміністративних заходів не є ідентичною концепції адміністративного примусу, але включає осатаній.

Загалом у правовій теорії існує чотири типи заходів правового (правового) примусу:

- 1) заходи матеріального примусу;
- 2) заходи дисциплінарного примусу;
- 3) заходи адміністративного примусу;
- 4) заходи кримінального примусу.

Адміністративний примус – це окремий вид правового примусу. У той же час адміністративний примус відіграє важливу роль у правоохоронній діяльності, включаючи різноманітні заходи щодо припинення незаконної діяльності (затримання громадян, заборона вчиняти правопорушення тощо), заходи щодо виявлення та припинення протиправної діяльності, а також заходи щодо притягнення винних осіб до відповідальності та усунення шкідливих наслідків таких правопорушень. Застосування адміністративного обмеження зумовлене:

- 1) необхідністю покарання винного у випадках, встановлених законом;
- 2) необхідністю припинити правопорушення;
- 3) необхідністю запобіганню правопорушень.

Як і будь-яка діяльність, застосування адміністративних обмежень має певну мету. Метою адміністративного примусу взагалі є захист суспільства від злочинів, тобто «захист охоронюваних законом суспільних відносин» [20].

У теорії адміністративного права під адміністративним примусом розуміють особливий вид державного примусу, який полягає у застосуванні примусових заходів, встановлених нормами адміністративного права.

В своїх працях В.Є. Севрюгін зазначає, що адміністративний

примус є різновидом правового (юридичного) примусу і складається з застосування уповноваженими державними службовцями примусових заходів впливу на правопорушників [21].

Автор вказує також і на особливості адміністративного примусу, найважливішими з яких є:

- підставою для застосування заходів адміністративного примусу є правопорушення;

- заходи адміністративного примусу застосовуються до осіб та суб'єктів, щодо яких суб'єкт адміністративної влади не є вищим у порядку підпорядкування та не має щодо них адміністративного повноваження;

- посадова особа та винний не є членами однієї організації і не підпорядковується безпосередньо тим, хто має право застосовувати до неї заходи адміністративного примусу;

- адміністративний примус здійснюється державними адміністративними органами і лише в деяких, органами громадських організацій, але в порядку, встановленому адміністративними нормами;

- адміністративний примус є результатом здійснення державних повноважень і має на меті змусити громадян та державних службовців виконувати юридичні обов'язки, встановлені законодавчими нормами;

- адміністративний примус застосовується для припинення протиправних дій, для притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення, гарантування громадської безпеки та встановлення правопорядку;

- здійснюється в рамках адміністративних норм;

- сприяє запобіганню правопорушень;

- відбувається виключно на законних засадах [21].

Заходи адміністративного примусу не обмежуються лише заходами щодо притягнення винних осіб до відповідальності, а включають інші заходи, які є якоюсь «альтернативою» юридичній відповідальності, і дуже часто такі заходи не мають нічого спільного з кримінальними чи

адміністративним правопорушеннями (наприклад, проведення ротації кадрів, застосування «люстрації»).

Щодо класифікації заходів адміністративного примусу, то вважаємо за доцільне процитувати наступну думку В.Є. Севрюгіна «питання класифікації заходів адміністративного примусу має велике теоретичне та практичне значення, яке дотепер не отримало єдиного рішення ні теоретично, ні практично» [21].

Дійсно, в адміністративно-правовій літературі існують різні погляди на класифікацію заходів адміністративного примусу.

Зокрема, Д.Н. Бахра розрізняє: «Заходи припинення, адміністративні та відновлювальні заходи та заходи покарання» [2].

І.І. Веремеєнко вважає, що заходами адміністративного примусу є:

- 1) заходи адміністративного попередження;
- 2) адміністративні заходи припинення;
- 3) адміністративна відповідальність.

Загалом у науці адміністративного права існують дві основні точки зору щодо класифікації заходів адміністративного примусу (інші є модифікацією цих двох точок зору).

Перша точка зору зводиться до двоелементної класифікації адміністративного примусу, яка базується на формальній характеристиці - наявності адміністративних санкцій:

- 1) адміністративне стягнення;
- 2) інші заходи адміністративного примусу (С.С. Студенікін, С.А. Ямпольський).

Друга точка зору ґрунтується на існуванні трьох видів адміністративних заходів примусу:

- заходи припинення;
- запобіжні заходи;
- заходи відновлення (М.І. Єропкіним).

Вищевказана точка зору знайшла найбільше поширення у

вітчизняній літературі і виділяється як щось стійке.

На думку В.М. Марчука та Л.В. Ніколаєвої, якщо розглядати систему інших (що не є вираженням відповідальності) примусових заходів з точки зору їх зв'язку зі злочином та юридичною відповідальністю, то вони можуть потрапити в це поділити на такі групи:

- 1) додаткові заходи;
- 2) заміна юридичної відповідальності (еквівалентні заходи);
- 3) запобіжний злочин;
- 4) припинення правопорушень;
- 5) забезпечення можливості юридичної відповідальності та досягнення поставлених цілей такої відповідальності;
- 6) заходи, які застосовуються не обов'язково у випадку вчинення правопорушення;
- 7) не пов'язані з правопорушенням [15].

Ця класифікація, на думку авторів, притаманна всім видам правових примусових заходів, включаючи адміністративні.

На наш погляд, автори вищезазначеної класифікації мають рацію, оскільки, наприклад, притягнення до відповідальності особи, яка вчинила корупційний злочин, порушує питання про відшкодування шкоди, заподіяної державі, організації, об'єкту чи організації через незаконне використання свого службового становища.

І хоча вищезазначений захід вважається заходом матеріального примусу, він застосовується лише тоді, коли особа вчиняє адміністративне правопорушення - корупційний акт, а отже, як міру покарання винного, але в той же час мова не йде про свого роду адміністративне стягнення, передбачене чинним законодавством.

Серед заходів, що замінюють юридичну відповідальність, автори включають примусові заходи виховного характеру та примусові заходи медичного характеру.

Запобіжні заходи та примусові заходи щодо припинення злочину

визначаються відповідно до заходів адміністративного попередження та заходів адміністративного припинення.

Примусові заходи для забезпечення юридичної відповідальності за досягнення поставлених цілей застосовуються для запобігання зникненню зловмисників у правоохоронних органах і, таким чином, уникнення відповідальності. Також є можливість дослідити всі обставини, пов'язані з правопорушенням, і з'ясувати, що потрібно для його розкриття.

На підставі вищевикладеного, ми вважаємо, що все-таки було б доречно говорити про існування трьох груп заходів адміністративного примусу: запобіжні заходи, заходи, спрямовані на припинення правопорушення та заходи відповідальності, а також інші заходи, запропоновані вище, які слід вважати варіантом вищезазначеного.

Натомість, незважаючи на безліч класифікацій адміністративних примусових заходів, можна стверджувати, що адміністративні примусові заходи зводяться до практичних заходів, які застосовуються компетентними антикорупційними органами (розкриття злочинів, накладення адміністративних штрафів тощо), тоді як вони є адміністративно-правовими.

Тому адміністративно-правові антикорупційні заходи в Україні включають усі антикорупційні заходи державних органів та їх посадових осіб, які мають адміністративний характер та здійснюються відповідно до закону.

На цій підставі, на наш погляд, усі адміністративно-правові заходи протидії корупції можна розділити на дві групи:

- 1) заходи адміністративного примусу (заходи адміністративного попередження; заходи адміністративної відповідальності за вчинення корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних з корупцією);

- 2) організаційно-правові заходи протидії корупції.

Слід зазначити, що в юридичній літературі існує думка про існування адміністративно-правових засобів (методів) боротьби з

корупцією. У цьому випадку адміністративні засоби боротьби з корупцією регулюються нормами адміністративного права (а в деяких випадках нормами інших галузей права), пов'язаними з діями компетентних органів та їх посадових осіб, які їх запобігають і зупиняють.

Ці інструменти, у свою чергу, поділяються на два блоки: регулятивний (розробка та прийняття відповідних антикорупційних норм) та правоохоронний (сукупність конкретних заходів, що вживаються компетентними органами та посадовими особами для застосування антикорупційного законодавства) [46]. На наш погляд, ця позиція помилкова і не відповідає суті адміністративного права. Тому автори стверджують, що засобами правозастосування є заходи щодо запобігання та припинення корупції та притягнення до відповідальності винних у корупційних діях.

З огляду на Закон України «Про запобігання корупції», слід зазначити, що преамбула передбачає, що «цей Закон визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень» [71].

Неважко помітити, що законодавець не включив відповідальність за корупційні дії у визначення боротьби з корупцією, хоча згідно з формулюванням вищезазначеного закону значна частина присвячена питанню відповідальності. Тому вважається необхідним включити преамбули Закону України «Про запобігання корупції» наступне формулювання «забезпечити відповідальність осіб винних у вчиненні корупційних дій».

У той же час заходи адміністративного примусу зазвичай виражаються в актах адміністративного примусу з боку органів влади, які діють проти корупції, наприклад, у рішенні суду про накладення штрафу на порушника.

2.2. Адміністративно-правові заходи примусу щодо корупційних дій

В тексті кваліфікаційної роботи нами відмічалася важливість існування трьох видів заходів адміністративного примусу: запобіжні заходи (заходи профілактики), заходи зупинення та заходи відповідальності, а також інші заходи, які безпосередньо не включені, пропонується розглядати як варіант будь-якого із зазначених вище.

I. *Запобіжні заходи (заходи профілактики)* спрямовані на адміністративне попередження корупційних правопорушень. Теорія адміністративного права закріплює наступне поняття заходів адміністративного попередження «це дії уповноважених органів чи посадових осіб, які спрямовані на примусове виконання зобов'язань громадян перед суспільством, забезпечення громадської безпеки та порядку тощо» [25].

Група профілактичних заходів відрізняється достатньою кількістю різноманітних видів таких заходів. Здебільшого вони природно належать до заходів прямого адміністративного примусу і, отже, не є заходами адміністративної чи іншої відповідальності. Застосування адміністративних запобіжних заходів запобігає розвитку правопорушень.

На думку професора Ю.П. Битяка що, незважаючи на їх превентивний характер, адміністративні запобіжні заходи можуть застосовуватися в примусовому порядку [25, с. 152].

Вищезазначене свідчить про те, що не всі адміністративні запобіжні заходи є примусовими заходами, проте вони автоматично виключаються до заходів адміністративного примусу, оскільки адміністративний примус, як і будь-який інший державний примус, реалізується за допомогою психологічного чи економічного впливу.

Запобіжні заходи (заходи профілактики) можна розділити на дві групи:

1) адміністративно-особисті заходи, які впливають на людину зокрема (особистий огляд, відсторонення від керування автомобілем тощо);

2) адміністративно попереджувальні заходи які застосовуються органами адміністративного попередження в межах їх компетенції (право входити до приміщень, перевіряти документи, що посвідчують особу тощо).

Як заходи адміністративного примусу, запобіжні заходи відрізняються від засобів припинення адміністративних порушень та адміністративних стягнень тим, що їх застосування не пов'язане з вчиненням протиправних дій. Це профілактичні заходи.

Як і всі інші адміністративні запобіжні заходи, антикорупційні заходи спрямовані на те, щоб запобігти вчиненню особами незаконної діяльності в сфері порушення антикорупційного законодавства. Зокрема, на думку М.І. Мельника «основним напрямком боротьби з корупцією має бути запобігання її проявам. Системні, комплексні профілактичні заходи можуть змінити характер та масштаби останніх» [41, с. 67]. Тобто, автор говорить про необхідність застосування адміністративних заходів для запобігання злочинам, що повинно відображатися у застосуванні методів переконання.

Більшість науковців з України, СНД та за кордоном говорять про необхідність боротьби з корупцією за допомогою превентивних заходів. На думку О. Кальмана та В. Зеленецького «боротьба з корупцією повинна базуватися на поєднанні превентивних та репресивних заходів. Водночас пріоритет слід надавати превентивним заходам загального соціального та специфічного кримінологічного характеру» [32, с. 17] В.Н. Лопатін зазначає, що запобігання корупції це пріоритет у антикорупційних заходах. Досягнення цієї мети пов'язане з необхідністю виявлення сфер правового регулювання, найбільш уразливих до корупції, а також антикорупційних

стандартів (гарантій, обмежень чи заборон), що забезпечують запобігання або зменшення корупції [38, с. 25].

У цьому випадку, усі адміністративно-профілактичні (превентивні) заходи можна розділити на дві групи:

- 1) заходи, які регулюються або повинні регулюватися на нормативно-правовому рівню. До них відносяться заборони, дозволи, які встановлюються з метою запобігання корупційних проявів (наприклад, заборона обіймати певні посади протягом певного визначеного періоду);
- 2) заходи, які не регулюються на нормативному рівні (наприклад, до них можна віднести підвищення обізнаності та освіти в сфері боротьби із корупцією).

Слід зазначити, що важливим профілактичним фактором запобігання вчиненню корисливих правопорушень в уряді та державній адміністрації було прийняття Верховною Радою України українського Закону «Про боротьбу з корупцією» від 05.10.1995 р. (*втратив чинність*) [57]. Цей Закон дозволив правоохоронцям активізувати зусилля з розслідування та припинення корупції та захисту інтересів держави, а також переслідувати винних у корупційних злочинах, хоча рівень матеріальної відповідальності за корупційні злочини настільки низька, що не може зупинити корупцію.

Крім того, вищезазначений закон містив визначення поняття «корупція», «акт корупції», «корупційні діяння» що дозволило відокремити корупцію від організованої злочинності та визначити її як незалежну систему, з якою потрібно боротися.

Наступним законом в сфері запобігання корупції став Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції» від 11.06.2009 р. № 1506-VI (*втратив чинність*). Закон визначав основні засади запобігання та протидії корупції в публічній і приватній сферах суспільних відносин, відшкодування завданої внаслідок вчинення

корупційних правопорушень шкоди, поновлення порушених прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав чи інтересів юридичних осіб, інтересів держави [72].

З точки зору адміністративного примусу, такий захід, як прийняття нових нормативних актів та вдосконалення діючих нормативних актів, повинен належати до заходів адміністративно-правового запобігання корупції, але лише як загально-профілактичні заходи, оскільки адміністративно-правові запобіжні заходи корупційних проявів завжди мають індивідуальний характер.

На даний момент існує система нормативно-правових актів дія яких спрямована на попередження корупційних проявів.

I. Міжнародні акти:

Конвенція ООН проти корупції, підписана від імені України 11.12.03 в м. Меріда (Мексиканські Сполучені Штати) та ратифікована згідно із Законом України від 18.10.06 № 251-V;

Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією, підписана від імені України 27.01.99 в м. Страсбурзі та ратифікована згідно із Законом України від 18.10.06 № 252-V;

Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією, підписана від імені України 04.11.99 в м. Страсбурзі та ратифікована згідно із Законом України від 16.03.05 № 2476-IV.

II. Закони України

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» від 07.04.2011 № 3207-VI;

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення національного законодавства у відповідність із стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією» від 18.04.2013 №221-VII;

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації державної антикорупційної політики» від 14.05.2013 № 224-VII;

Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14.10.2014 № 1698-VII;

Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014 - 2017 роки» від 14.10.2014 № 1699-VII;

«Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII.

III. Укази Президента України

Указ Президента України «Про першочергові заходи з реалізації Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 05.10.2011 № 964/2011;

Указ Президента України «Про Національну антикорупційну стратегію на 2011-2015 роки» від 21.10.2011 № 1001/2011

IV. Постанови Кабінету Міністрів України

Постанова Кабінету Міністрів України «Питання запобігання та протидії корупції в органах виконавчої влади» від 08.12.2009 № 1422;

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку передачі дарунків, одержаних як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним установам чи організаціям» від 16.11.2011 № 1195.

V. Накази міністерств та відомств

Наказ ДМС від 04.04.2016 № 56 «Про затвердження Антикорупційної програми Державної міграційної служби України на 2016 рік»;

Наказ ДМС від 19.01.2017 №11/аг «Про проведення оцінки корупційних ризиків»;

Наказ ДМС від 27.02.2017 № 53 «Про затвердження Антикоруptionної програми Державної міграційної служби України на 2017 рік»;

Наказ ДМС від 24.04.2018 № 67 «Про затвердження Антикоруptionної програми Державної міграційної служби України на 2018 рік»;

Наказ ДМС від 23.11.2018 № 152/аг «Про проведення оцінки корупційних ризиків у діяльності Державної міграційної служби України»;

Наказ ДМС від 11.11.2019 № 307 «Про проведення оцінки корупційних ризиків у діяльності Державної міграційної служби України».

VI. Плани

План здійснення заходів щодо запобігання корупції;

Інформація про стан виконання ДМС за I півріччя 2016 року заходів Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015-2017 роки.

2. Наступним видом адміністративного примусу, пов'язаного з корупційними правопорушеннями, є адміністративні заходи припинення.

Заходи щодо адміністративного припинення корупційних правопорушень можуть включати будь-які юридичні дії, що застосовуються для припинення адміністративних правопорушень загалом.

Хоча чинне законодавство України конкретно не передбачає, що підготовка протоколу про адміністративне правопорушення та передача винного для встановлення його особи є заходами для припинення злочину, частина 1 стаття 260 Кодексу про адміністративні правопорушення передбачає, що «у випадках, прямо передбачених законами України, з метою припинення адміністративних правопорушень, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складення протоколу про адміністративне правопорушення у разі неможливості складення його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим, забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ та

виконання постанов по справах про адміністративні правопорушення допускаються адміністративне затримання особи, особистий огляд, огляд речей і вилучення речей та документів, у тому числі посвідчення водія, тимчасове затримання транспортного засобу, відсторонення водіїв від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, а також щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції» [55].

Це може свідчити про те, що складання протоколу та повідомлення про порушення є загальними заходами для припинення правопорушень. по відношенню до інших, наприклад особистого огляду, огляду речей та вилучення речей та документів.

Відповідно до ст. 254 Кодексу про адміністративні правопорушення «Про вчинення адміністративного правопорушення складається протокол уповноваженими на те посадовою особою або представником громадської організації чи органу громадської самодіяльності. Протокол про адміністративне правопорушення, у разі його оформлення, складається не пізніше двадцяти чотирьох годин з моменту виявлення особи, яка вчинила правопорушення, у двох примірниках, один із яких під розписку вручається особі, яка притягається до адміністративної відповідальності» [55].

Водночас протокол про корупційні правопорушення повинен містити всі дані, передбачені статтею 256 Кодексу України про адміністративні правопорушення – «у протоколі про адміністративне правопорушення зазначаються: дата і місце його складення, посада, прізвище, ім'я, по батькові особи, яка склала протокол; відомості про особу, яка притягається до адміністративної відповідальності (у разі її виявлення); місце, час вчинення і суть адміністративного правопорушення; нормативний акт, який передбачає відповідальність за дане правопорушення; прізвища, адреси свідків і потерпілих, прізвище

викривача (за його письмовою згодою), якщо вони є; пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності; інші відомості, необхідні для вирішення справи. Якщо правопорушенням заподіяно матеріальну шкоду, про це також зазначається в протоколі» [55].

Водночас ми вважаємо, що елементом, який заслуговує на найбільшу увагу при підготовці протоколу про корупційний злочин, є інформація про особу винного, оскільки санкції відповідних статей українського антикорупційного законодавства пропонують велику різницю між верхньою та нижньою межею відповідальності за корупційні діяння. Тобто, приймаючи рішення про накладення адміністративної санкції у вигляді штрафу, наприклад, коли керівники не вживають антикорупційних заходів, рівень яких становить від 25 до 50 неоподатковуваних мінімумів доходу, відповідний структурний підрозділ міністерства, такий як керівник департаменту (департаменту), має менші повноваження, ніж керівник міністерства, тому рівень відповідальності керівника структурного підрозділу повинен бути нижчим, ніж керівник міністерства .

На відміну від цього, керівник міністерства, не здійснюючи, наприклад, жодних дій щодо припинення корупції, скоєної керівником відповідного структурного підрозділу, недбало ставиться до інформації, яка надається для реєстрації політичної партії, що може призвести до реєстрації об'єднання після заборонено українським законодавством, вчиняє правопорушення, яке за своєю суттю є більш соціально шкідливим.

При підготовці повідомлення про корупційний злочин необхідно враховувати позитивні якості, властиві особі винного, такі як: загальний стаж роботи, заохочення правопорушника під час роботи тощо.

Тобто при підготовці протоколу про корупційний злочин повинні враховуватися всі обставини справи, особливо інформація про особу винного.

Наступним заходом для припинення корупції є адміністративне затримання винного. Адміністративне затримання – це тимчасове

короткочасне обмеження волі, яке полягає у затриманні громадянина в приміщенні органу, уповноваженого чинним законодавством України здійснювати таке затримання.

Чинним законодавством України, зокрема статтею 262 Кодексу України про адміністративні правопорушення, передбачено, що органи влади можуть застосувати адміністративне затримання у випадках, прямо передбачених самим Кодексом або іншими законами України [55]:

«Адміністративне затримання провадиться:

1) органами внутрішніх справ (Національною поліцією) - при вчиненні дрібного хуліганства, вчиненні насильства в сім'ї, порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій, при поширюванні неправдивих чуток, вчиненні злісної непокори законному розпорядженню чи вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, а також військовослужбовця чи образи їх, публічних закликів до невиконання вимог поліцейського, при прояві неповаги до суду, вчиненні незаконного доступу до інформації в автоматизованих системах, порушення правил про валютні операції, правил обігу наркотичних засобів або психотропних речовин, незаконного продажу товарів або інших предметів, дрібної спекуляції, торгівлі з рук у невстановлених місцях, при розпиванні спиртних напоїв у громадських місцях чи появі у громадських місцях у п'яному вигляді, що ображає людську гідність і громадську мораль, у випадках, коли є підстави вважати, що особа займається проституцією, при порушенні правил дорожнього руху, правил полювання, рибальства і охорони рибних запасів та інших порушень законодавства про охорону і використання тваринного світу, при порушенні правил перебування іноземців та осіб без громадянства в Україні і транзитного проїзду через територію України, а також в інших випадках, прямо передбачених законами України;

2) органами прикордонної служби - у разі незаконного перетинання або спроби незаконного перетинання державного кордону України, порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї, порушення прикордонного режиму, режиму в пунктах пропуску через державний кордон України або режимних правил у контрольних пунктах в'їзду - виїзду, вчинення злісної непокори законному розпорядженню або вимозі військовослужбовця чи працівника Державної прикордонної служби України або члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, порушення правил використання об'єктів тваринного світу в межах прикордонної смуги та контрольованого прикордонного району, у територіальному морі, внутрішніх водах та виключній (морській) економічній зоні України, порушення правил перебування іноземців та осіб без громадянства в Україні і транзитного проїзду через територію України, невиконання рішення про заборону в'їзду в Україну, порушення порядку в'їзду до району проведення антитерористичної операції або виїзду з нього;

3) старшою у місці розташування охоронюваного об'єкта посадовою особою воєнізованої охорони - при вчиненні правопорушень, зв'язаних з посяганням на охоронювані об'єкти, інше майно;

4) посадовими особами Військової служби правопорядку у Збройних Силах України - у разі вчинення військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів, а також працівниками Збройних Сил України під час виконання ними службових обов'язків військових адміністративних правопорушень, дрібного хуліганства, злісної непокори законному розпорядженню чи вимозі посадової особи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, публічних закликів до невиконання вимог цієї особи, порушення правил зберігання, носіння або перевезення вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї і бойових припасів, дрібного викрадення чужого майна, у разі розпивання пива (крім безалкогольного),

алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях, появи у громадських місцях у п'яному вигляді, порушення правил обігу наркотичних засобів або психотропних речовин, а також у разі порушення правил дорожнього руху водіями чи іншими особами, які керують військовими транспортними засобами;

5) органами Служби безпеки України - при порушенні законодавства про державну таємницю або здійсненні незаконного доступу до інформації в автоматизованих системах, зберіганні спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації;

6) посадовими особами органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів - у разі вчинення прихованої від огляду передачі або спроби передачі будь-яким способом особам, яких тримають у слідчих ізоляторах і установах виконання покарань, алкогольних напоїв, лікарських та інших засобів, що викликають одурманювання, а також інших заборонених для передачі предметів;

7) посадовими особами, уповноваженими на те центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, - при порушенні законодавства про перебування в Україні іноземців та осіб без громадянства і транзитний проїзд через територію України» [55].

ВИСНОВКИ

В ході дослідження поняття корупції як соціально-правового явища, її особливостей, причин та видів та відповідальності за вчинення корупційних дій и дійшли наступних висновків.

Термін «корупція» походить від поєднання латинських слів «corruptio» - кілька учасників однієї зі сторін зобов'язальних відносин з одного предмета та «rumpere» - зламати, пошкодити, нашкодити, розірвати. Термін «корупція», як уже зазначалося, загалом заперечується радянською правовою думкою. Тому, термін «корупція» був введений лише наприкінці 1980-х. Натомість використовувались терміни «підкуп», «зловживання службовим становищем», «звільнення» тощо.

Незважаючи на те, що у національній юридичній літературі існує багато визначень корупції, не існує жодного системного визначення, яке охоплює явище корупції в повній мірі. Складність у визначенні терміна корупція пов'язана головним чином з тим, що різні правові системи (а іноді і в різних країнах однієї і тієї ж правової системи) мають свої власні визначення цього поняття та спектр дій, визнаних корупційними. Соціальне явище корупція – це зловживання владою або службовими (службовими) повноваженнями та пов'язані з цим можливості отримати матеріальні чи інші блага, привілеї та інші переваги від особи, наділеної владою, працівника чи іншої особи. Корупція в юридичному розумінні розглядається як складне комплексне поняття, яке охоплює цілий ряд взаємопов'язаних кримінальних правопорушень, як кримінальних, так і адміністративних та дисциплінарних.

Корупція – це надання матеріальних або нематеріальних активів цим особам, фізичним або юридичним особам.

Корупції як колективна концепція включає в себе дії, що підпадають під адміністративну, дисциплінарну, кримінальну, цивільно-

правову відповідальність, та дії, що мають більш широке визначення згідно із законом.

Виходячи з визначення поняття «корупція», до його основних характеристик належать:

- корупційну діяльність можуть здійснювати особи, уповноважені виконувати державні функції, та інші особи, що мають рівний статус (наприклад, керівники відповідних державних компаній), а також фізичні особи та уповноважені представники юридичних осіб;

- корупційна діяльність пов'язана з незаконним використанням повноважень, наділених особами, уповноваженими виконувати урядові функції, та іншими особами, що мають рівний статус, або з незаконним наданням цим особам пільг, привілеїв та інших пільг;

- конкретною метою корупції є отримання матеріальних благ, переваг, послуг та інших переваг як для себе, так і для інших, а також отримання певних привілеїв від фізичних чи юридичних осіб.

Корупційні дії можуть вчинятися двома способами:

- 3) певні вигоди (матеріальні та нематеріальні) призначені для отримання особами, уповноваженими виконувати державні функції, або особами, які за них відповідають;

- 4) це підкуп цих осіб, фізичних та юридичних осіб.

Корупційні діяння можуть бути адміністративними та кримінальними правопорушеннями.

Корупційне діяння – це адміністративне правопорушення, яке має свої складові, що в сукупності складають склад правопорушення.

До складу корупційного злочину входять: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт корупційного злочину та суб'єктивна сторона корупційного злочину.

Аналізуючи склад корупційного правопорушення, ми приходимо до висновку, що предметом протиправного втручання є соціальні відносини між державою та особою, уповноваженою здійснювати свої повноваження

в державі на основі цих адміністративних повноважень. На цій підставі ми стверджуємо, що метою корупційних злочинів є розголошення сформованої державної системи в державі.

Об'єктивна сторона всіх корупційних правопорушень характеризується діями чи бездіяльністю (прикладом бездіяльності може бути не повідомлення про вчинення корупційного акту).

Всі корупційні правопорушення у значенні цього Закону слід розділити на дві групи: 1) саму корупцію, яка передбачена Законом України «Про запобігання корупції»; 2) інші кримінальні злочини, пов'язані з корупцією.

Що стосується інших складових об'єктивної сторони, таких як шкідливі наслідки та місце злочину, слід зазначити, що вони не включені до положень конкретних положень Закону України «Про запобігання корупції» та не мають відношення до кваліфікації корупційних правопорушень. У той же час деякі норми чинного Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачають наявність певної шкоди від вчиненого адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупційними діями. Крім того, об'єктивна сторона корупційні правопорушення може характеризуватися такою ознакою, як спосіб їх вчинення (наприклад, надання позики через використання послуг, які не передбачені чинним законодавством).

Аналізуючи Закон України «Про запобігання корупції» та чинне законодавство України, можна стверджувати, що він не тільки не визначає поняття питання корупції та корупційних діянь, але і не містить повного переліку осіб, що належать до категорії посадових осіб та виконання державних завдань, що суттєво негативно впливає на рівень антикорупційних заходів в Україні.

У цьому контексті пропонується класифікація суб'єктів корупційних правопорушень. До них належать: працівники органів внутрішніх справ, прокуратури, СБУ, митної служби; солдати (крім

військовозобов'язаних); судді, присяжні; посадові особи контрольно-наглядових органів (Державна податкова служба України, Державна контрольно-ревізійна служба України); всі інші посадові особи, які не належать до вищезазначених категорій; керівники та головні бухгалтери банків, компаній, установ та організацій, незалежно від їх власності; особи, які на добровільних засадах постійно або тимчасово виконують державні функції: посадові особи виборчих комісій; громадяни, які зареєстровані кандидатами в Президенти України, народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, муніципальних рад, на посаду села, селища та мера міста у порядку, встановленому законодавством; посадові особи місцевого самоврядування; агенти офіційно зареєстрованих юридичних осіб та особи, які незаконно надають вигоди, переваги та привілеї вищезазначеним особам.

Визначаючи основні напрями боротьби з корупцією на сучасному етапі розвитку держави та суспільства, слід враховувати, що корупція є наслідком, а не причиною проблем у реформуванні держави.

Основні зусилля повинні бути спрямовані на запобігання корупції та врахування сучасних вимог та прогнозів на найближче майбутнє з метою усунення причин та умов корупції в Україні, а не переслідування окремих корупціонерів. Успішна боротьба з корупцією в цих умовах неможлива без посилення репресивних заходів, пов'язаних із встановленням кримінальної відповідальності за корупцію, без активізації роботи правоохоронних органів щодо своєчасного виявлення та покарання за порушення.

Як і в будь-якій іншій діяльності, боротьба з корупцією забезпечується відповідними методами.

Розглядаючи думки науковців щодо класифікації антикорупційних заходів в Україні, автор робить висновок, що всі антикорупційні заходи слід розділити на дві групи:

- заходи адміністративного примусу. Сюди входять заходи щодо адміністративного попередження, припинення та адміністративної відповідальності; ця група заходів складається із конкретних примусових заходів органів, покликаних боротися з корупцією відповідно до чинного законодавства України.

- організаційно-правові заходи боротьби з корупцією – це прийняття органами виконавчої влади нормативних актів, що регулюють боротьбу з корупцією, вдосконалення існуючих правових актів та практичні заходи державних органів з метою створення умов для нормального функціонування державного апарату та запобігання корупції шляхом усунення причин та умов корупції в Україні.

Слід відмітити важливість існування трьох видів заходів адміністративного примусу: запобіжні заходи (заходи профілактики), заходи зупинення та заходи відповідальності, а також інші заходи, які безпосередньо не включені, пропонується розглядати як варіант будь-якого із зазначених вище.

Систему організаційно-правових заходів, зазначаючи, що основним організаційно-правовим заходом, що впливає на боротьбу з корупцією як адміністративним правопорушенням, є створення ефективної системи органів боротьби з корупцією. Пропонується створити єдиний центральний антикорупційний орган виконавчої влади, якому будуть підпорядковані інші органи. Тобто такі органи, як спецпідрозділи СБУ, МВС, податкової служби та прокуратури, а також військова служба правопорядку матимуть подвійне підпорядкування:

Боротьба з корупцією повинна вестись поступово:

Першим етапом має бути визначення умов та причин, що сприяють появі та процвітанню корупції в Україні.

Другим етапом має стати розробка національної антикорупційної стратегії та тактики. І лише після визначення цих основних категорій необхідно запровадити в Україні конкретні антикорупційні заходи, які

повинні базуватися на принципі балансу між вирішенням вищезазначених проблем на регуляторному рівні та реалізацією конкретних практичних заходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеев С.С. Общая теория права. Х.:БЕК, 1994. 223 с.
2. Бахрах Д.Н. Административное право. Учебник для вузов. М.:БЕК,1997. 368 с.
3. Бортошек М. Римское право. Определения. Понятия. Термины. М.:Политиздат, 1989. 320 с.
4. Брынцев В.Д., Садовський К.С. Коррупция. Проблемные вопросы судебной практики.Х.: «Ксилон», 2000. 130 с.
5. Дорошенко П.. Державне управління корпоративними правами в Україні. Теорія формування правовідносин: [Монографія]. К.: Інститут держави і права ім.В.М.Корецького НАН України, 2000. 104 с.
6. Камлик М.І, Немержицький Є.В. Корупція в Україні. К.: Знання, 1998. 184 с.
7. Клименко В.А., Мельник Н.И., Хавронюк Н.И.. Коментарий к Закону Украины «О борьбе с коррупцией». К.: «Блиц-Информ», 1996. 512 с.
8. Коваль Л.В. Адміністративне право: Курс лекцій (для студентів юрид. вузів та фак.). 3-тє вид. К.: ТОВ «Вентурі»,1998. 207 с.
9. Коваль Л.В. Административно-деликтное отношение. Киев: «Вища школа», Голов. суд-во, 1979. 230 с.
10. Коваль Л.В. Відповідальність за адміністративні правопорушення. К.: «Вища школа», Вид-во при Київ. ун-ті, 1975. 159 с.
11. Колпаков В.А. Адміністративне право України. Підручник. К.:ЮрінкомІнтер,1999. 645 с.
12. Козлов Ю.М. Административное право. М.:Юридическая литература, 1968. 575 с.
13. Курицкий И.И., Гиммельфарб Л.А., Шахмантер Н.И. Уголовный кодекс УССР. Текст с постатейными разъяснениями из

циркуляров и постановлений Наркомьюста и Верх. Суда УССР и определений УКК Верховного Суда УССР (по 1 июля 1927 г.) с сопоставительной таблицей статей УК старой и новой редакции и алфавитно-предметным указателем. Х.:Юридическое издательство НКЮ, 1927. – 322 с.

14. Малеин Н.С. Правонарушение: понятие, причины, ответственность. М.:Юридическая литература, 1985. 191 с.

15. Марчук В.М., Николаєва Л.В. Правомірна поведінка, правопорушення та юридична відповідальність. Конспект лекцій з курсу «Основи права». Частина II. К., 1996. 55 с.

16. Мельник М.І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії: Монографія. К.: Атіка, 2001. 304 с.

17. Мельник М.І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії). Монографія. К.:Юридична думка, 2004. 400 с.

18. Мельник М.І., Редька А.І., Хавронюк М.І. Науково-практичний коментар Закону України «Про боротьбу з корупцією». За редакц. М.І.Мельника. К.:Атіка, 2003 320 с.

19. Подопрыгора А.А. Основы Римского гражданского права. К.: ООО «Вентури», 1995. 320 с.

20. Севрюгин В.Е. Понятие правонарушения (проступка) по административному законодательству. Учебное пособие. М., 1988. 252 с.

21. Севрюгин В.Е. Проблемы адимнистративного права. Учебное пособие. Тюмень. ТВШ МВД РФ, ТГУ, 1994. 245 с.

22. Сурилов А.В. Теория государства и права: Учеб.пособие. О.:Вышшая шк., 1989. 439 с.

23. Тихомиров Ю.А. Курс административного права и процесса. М.:Юринформцентр, 1998. 740 с.

24. Державне управління: теорія і практика / В.Б.Авер'янов, Шемшученко, Цветков та інш./За загальною редакцією доктора юридичних наук, професора Авер'янова В.Б. К.:Юрінком Інтер, 1998. 322 с.
25. Адміністративне право України. Підручник для юридичних вузів та факультетів. / Ю.П.Битяк, В.В. Богуцький, В.М. Паращук та інші. / За редакцією Ю.П.Битяка. Х.: Право, 2000. 405 с.
26. Загальна теорія держави і права. Навчальний посібник. За редакцією В.В.Копейчикова. К.: Юрінком Інтер, 1998. 317 с.
27. Бах Р. Мост через вечность. Перевод с англ.. К.: «София», Ltd., 1999. 368 с.
28. Тихомирова Л.В., Тихомиров М.Ю. Юридическая энциклопедия. М.:1997. 460 с.
29. Словарь иностранных слов. М.: Политиздат, 1987. 560 с.
30. Юридический словарь. М.: Инфарм, 1998. 740 с.
31. Ожегов С.И.. Словарь русского языка. М.:Русский язык, 1990. 921 с.
32. Зеленецький В., Кальман О. Корупція в Україні та організаційно-правові основи боротьби з нею. *Право України*. 2001. №4. С. 17 – 23.
33. Кальман О. Взаємозв'язок організованої злочинності та корупції у сфері економіки. *Вісник академії правових наук України*. 1997. №4. С.188-190.
34. Кауфман Д. Корупція в тумані двозначності. *Політика і час*. 1998. №1. С.58 – 65.
35. Кузнецова Н.В. Коуррупция в системе уголовных преступлений. Круглый стол. *Вестник Московского университета*. Сер.11. Право. 1993 . №1. С.2 –26. 63
36. Комиссаров В.С. Уголовно-правовые аспекты борьбы с коррупцией *Вестн.Моск. ун-та. Сер. 11. Право*. 1993. №1. С.28.

37. Кураш Я., Христич І. Міжнародний семінар з питання відповідальності посадових осіб за корупційну діяльність. *Право України*. 2001. №10. –С.134-135.
38. Лопатин В.Н. О системном подходе в антикоррупционной политике. *Государство и право*. 2001.№7. С. 23 - 36.
39. Лунеев В.В. Коррупция, учтенная и фактическая. *Государство и право*. 1966. №8. С. 78 – 91.
40. Лунеев В.В. Правовое регулирование общественных отношений важный фактор предупреждения организованной и коррупционной преступности (тезисы доклада). *Государство и право*. 2001. №5. С. 106 – 112.
41. Мельник М. Корупція: проблеми визначення сутності і поняття. *Вісник академії правових наук України*. 1997. №3. С.76-86.
42. Мельник М. Протидія корупції: поняття, мета, напрями. *Право України*. 2002. №4. С.22-26.
43. Мельник М. Антикорупційна діяльність в органах влади та її наукове забезпечення. *Право України*. 2000. №3. С. 67-71.
44. В.Мозоль. Щодо розмежування понять "посадова" і "службова" особи податкової міліції. *Право України*. 2004. №12. С. 67. – 71.
45. Гарашук В. Стратегія і тактика боротьби з корупцією. Концепція боротьби з корупцією в Україні. Міністерство юстиції України. Підготовчі матеріали. Координатор – центр правової реформи і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції України. К., 1997.
46. Гарашук В.М., Козлов А.І. Адміністративно-правові засоби боротьби з корупцією та контроль за їх реалізацією. Матеріали «Круглого столу». *Організаційні та правові проблеми боротьби з корупцією*. Х., 1999. С.38-41.
47. Лопашенко Н.О. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Корупція в органах державної влади: природа, заходи

протидії, міжнародне співробітництво». м. Нижній Новгород, 6-8 грудня 2000 року.

48. Пасхавер О. Антикоруptionна спрямованість економічних та політичних реформ. Концепція боротьби з корупцією в Україні. Міністерство юстиції України. Підготовчі матеріали. Координатор – центр правової реформи і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції України. К., 1997.

49. Пасхавер О. Антикоруptionний аспект економічних та політичних реформ. Матеріали Першого національного симпозиуму «На шляху до Доброчесності». К., 28-29 листопада 1997 р. С.2 –10.

50. Холмс Л. Корупція та криза в посткомуністичних державах: Доповідь на міжнародній конференції «Корупція в сучасній політиці» (Англія, 14 – 16 листопада 1996 р.). 40 с.

51. Національні системи доброчесності. Посібник Трансперенсі Інтернешнл. Під редакцією Д.Поупа. Берлін, 1997. 114 с.

52. Лаптеакру В.Д. Борьба с коррупцией в Республике Молдова (социальные, уголовные и криминологические аспекты: Автореф. дис. ... к-та юрид.наук: 12.00.08 / Междунар. не завис. Ун-т Респ. Молдова. Кишинэу, 1998. 22 с.

53. Терещук О.В. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення. Автореф. дис. ... к-та. юрид. наук: 12.00.08/ Одес. нац. юрид. акад. О., 2000. 20 с.

54. Чабан В.П. Акти адміністративного примусу в діяльності міліції України. Автореф. дис. ... к-та. юрид. наук. 12.00.07 / Нац. акад. внутр. справ України.К., 2001. 18 с.

55. Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до №51. Ст.1122

56. Про державну службу: Закон України від 16.12.1993 р. (втратив чинність) *Відомості Верховної Ради України*. 1993. №52. Ст. 490.

57. Про боротьбу з корупцією: Закон України від 05.10.1995 р. (втратив чинність). *Відомості Верховної Ради України*. 1995. №34. Ст. 266.

58. Про Концепцію боротьби з корупцією на 1998 - 2005 роки: Указ Президента України від 24.04.1998 р. *Офіційний вісник України*. 1998. №17. Ст. 621.

59. Красносілецький Д. П. Корупція як чинник народного невдоволення сучасної України. *Гілея: науковий вісник*. 2015. Вип. 93. С. 364-368. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/gileya_2015_93_91.pdf

60. Про заходи боротьби з організованою злочинністю та корупцією: Закон Республіки Білорусь *Міжнародні правові акти та законодавство окремих країн про корупцію*. К.: Школяр, 1999. С. 366 – 374.

61. Американська конвенція проти корупції, прийнята на третьому пленарному засіданні ООН 29 березня 1996 року Матеріали міжнародного семінару "Антикорупційні розслідування та стратегія попередження корупції". Київ, 15-16 травня 2002 року. С.68 – 78.

62. Конвенція про корупцію у контексті кримінального права (ETS 173): прийнята Радою Європи (м. Страсбург) 4 листопада 1998 р і відкрита для підписання 27 січня 1999р. *Матеріали міжнародного семінару "Антикорупційні розслідування та стратегія попередження корупції"*. Київ, 15-16 травня 2002 року. С.49 – 61.

63. Конвенція про корупцію у контексті цивільного права (ETS 174): прийнята Радою Європи (м. Страсбург) 9 вересня 1999 р. і відкрита для підписання Україною 4 листопада 1999 р. *Матеріали міжнародного семінару "Антикорупційні розслідування та стратегія попередження корупції"*. Київ, 15-16 травня 2002 року. С. 62 – 67.

64. Практичні заходи боротьби з корупцією, підготовлені Економічною та Соціальною Радами Секретаріату ООН. Матеріали восьмого Конгресу ООН з попередження злочинності та поведження із

правопорушниками. Гавана, Куба. 27 серпня7 вересня 1990. – ООН, Нью-Йорк, 1991.

65. Проект Рамкової конвенції по боротьбі з корупцією. *Матеріали Багатогалузевої групи з проблем корупції*. Рада Європи, Страсбург, 15 травня 1997 р.

66. Five issues in European criminal justice: corruption, women in criminal justice system, criminal policy indicators, community prevention, and computer crime. Helsinki, 1999. 269 P.

67. Про засади запобігання та протидії корупції: Закон України від 11.06.2009 р. № 1506-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1506-17#Text>

68. Юридичний словник (онлайн). Меґо-Інфо-Юридичний портал № 1. URL: <https://kodeksy.com.ua/dictionary/k/koruptsiya.htm>

69. Попередження злочинності та кримінальне правосуддя у контексті розвитку: реалізації та перспективи міжнародного співробітництва. Практичні заходи боротьби з корупцією: Резолюція ООН від 27 серпня по 7 вересня 1990 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_785#Text

70. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/conv#n2583>

71. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

72. Про засади запобігання та протидії корупції: Закон України від 11.06.2009 р. № 1506-VI (втратив чинність) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1506-17#Text>